

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדָּה יָמִים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ יתרו תשפ"א

אֵלֶּה הַדְּבָרִים - הָלוֹא דָּבָר הוּא

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"קו פרשת מים", כך הוגדרו ע"י חז"ל עשרת הדיברות שנזכרה לקרא השבוע.

ההיסטוריה של עמנו נחלקת לשתי תקופות, 'לפני הדיבור' ו'אחרי הדיבור' (עיינו חגיגה ו ע"א וברש"י שם). כלומר, לפני שמיעת הדיבור האלוקי במעמד הר סיני ולאחריו. עשרת הדיברות ביססו ונתנו קיום לעולם שנברא בעשרה מאמרות (עיינו חמדת ימים **וארא תשס"ח**, **כי תצא תשע"ב**, **ואתחנן תשע"ג** ו**חוקת תשע"ד**). שמיעת הדיבור האלה במעמד זה, הפכה את כל עם ישראל לנביאים או לפחות בני נביאים.

לכן, אין זה מפתיע כי פרשת מתן תורה פותחת בפסוקים הבאים תוך הדגשת הדיבור:

"...אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְקֹנֶק: וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹנֶק נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִשְׁחָה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹנֶק: וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעָן בְּעֵבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמְּךָ וְגַם בְּךָ יִאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹנֶק" (שמות י"ט ו – ט).

ומיד בהמשך: "וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר" (שם כ' א).

המילה הנרדפת בתנ"ך לנבואה אמת היא "דבר". הוכחנו זאת בעבר מדברי דוד לאליאב אחיו הגדול, לפני הקרב עם גולית (עיינו שמואל א י"ז כו-לא). נוכיח זאת גם מהמאורע המוזכר בסוף ימי עלי ומינוי שמואל הצעיר לנביא.

אם במעמד הר סיני רמת הנבואה הייתה גבוהה מאוד, בסוף ימי עלי המצב היה הפוך, כהגדרת הכתוב: "וַיִּהְיֶה שְׁמוּאֵל מְשַׁרְתָּ אֶת יְקֹנֶק לִפְנֵי עֲלֵי וַדְּבָרֵי יְקֹנֶק הָיָה יָקָר בְּיָמֵם הָהֵם אֵין חֲזוֹן נִפְרָץ" (שמו"א ג' א). הקב"ה שלח נבואה אל שמואל, אבל שמואל לא הבין זאת, הוא לא היה רגיל לכך. רק בפעם השלישית הבין עלי כי שמואל הצעיר (ולא הוא) אמור לקבל נבואה והדריך אותו כיצד לקבלה.

אם נבחן מהי המילה המנחה בפרשיה זו, בקלות נבחין בביטוי החוזר 'דבר'. וז"ל הכתוב: "וַיִּשְׁמָוֶאל טָרַם יָדַע אֶת יְקֹנֶק וַטָּרַם יִגְלֶה אֵלָיו דְּבָרֵי יְקֹנֶק:....וַיֹּאמֶר עֲלֵי לְשְׁמוּאֵל לֵךְ שָׁכֵב וְהָיָה אִם יִקְרָא אֵלֶיךָ וְאַמְרָתָּ דְּבָרֵי יְקֹנֶק כִּי שָׁמַע עֲבָדְךָ וַיִּלָּךְ שְׁמוּאֵל וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹמוֹ: וַיָּבֹא יְקֹנֶק וַיִּתְּצֵב וַיִּקְרָא כַּפֶּעַם כַּפֶּעַם שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דְּבָרֵי כִי שָׁמַע עֲבָדְךָ: פ וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל שְׁמוּאֵל הִנֵּה אָנֹכִי עוֹשֶׂה דְּבָרֵי בִישְׁרָאֵל אֲשֶׁר כָּל שְׁמַעוֹ תִּצְלִינָה שְׁתֵּי אֲזָנוֹי:.... וַיִּקְרָא עֲלֵי אֶת שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל בְּנֵי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי: וַיֹּאמֶר מַה הַדְּבָרֵי אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיךָ אֵל נָא תְּכַחַד מִמֶּנִּי כֹה יַעֲשֶׂה לָךְ אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף אִם תְּכַחַד מִמֶּנִּי דְּבָרֵי מִכָּל הַדְּבָרֵי אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיךָ: וַיִּגַּד לוֹ שְׁמוּאֵל אֶת כָּל הַדְּבָרִים וְלֹא כַחַד מִמֶּנִּי וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק הוּא הַטּוֹב בְּעֵינֵי יַעֲשֶׂה: פ וַיִּגְדֵּל שְׁמוּאֵל וַיִּקְנֶק הָיָה עִמּוֹ וְלֹא הִפִּיל מִכָּל דְּבָרָיו אֲרָצָה" (שם ג' ז – יט).

אכן, דָּבָר הוּא, הבה נתפלל כי נחזור בקרוב לימים מיוחדים אלה של השכנת שכינה על עם ישראל מאוחד, שעומד כאיש אחד כנגד ההר.

לע"נ חברי הנהלת 'ארץ חמדה'

לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מר משה וסרצוג ז"ל כ' בתשרי תשפ"א	לע"נ מר שמואל וגב' אסתר שמש ז"ל י"ז בסיוון / כ' באב
לע"נ הרב אשר וסוזן וסרטייל ז"ל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ מרים שטרן ע"ה נלב"ע ה' באב תשע"ט	לע"נ מרת גיטה ור' אברהם קליין ז"ל ד' באב / י"ח באייר	לע"נ נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה לע"נ יחזקאל וחנה צדיק ע"ה י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א
לע"נ מרת טובה גיטל בת שלמה זלמן גרינפלד ז"ל גיבורה, ניצולת שואה וצדיקה שהעמידה דור ישרים יבורך				
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

Eretz Hemdah
2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל: 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.eretzhemdah.org info@eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

תוקפו של סיכום בעל פה עם עובד על תנאי שכר

'ארץ חמדה גזית' עפרה / תביעות קטנות / תשרי תשפ"א / תיק 80117

דיין:

הרב עדו רכניץ

המקרה בקצרה:

התובע הוא עובד אבטחה בישוב, והנתבעת היא האגודה השיתופית של הישוב. במסגרת תפקידו התובע קיבל שכר שעתי, במהלך חודש ספטמבר 2019, הרבש"ץ הודיע לו כי הוא מתמנה לסגנו, וכי הוא יקבל כשכר 1,500 ₪ לחודש. הקורס שאותו היה אמור התובע לעבור נדחה, והרבש"ץ הסביר לתובע שעליו לרשום את שעות העבודה. לאחר שיעבור את הקורס, הוא יקבל את השכר הקבוע כסגן רבש"ץ למפרע, כהשלמה לשכר השעתי שאותו הוא יקבל בינתיים. בחודש יוני 2020 התובע נפגש עם הרבש"ץ ומזכיר הישוב על מנת שיחתמו על חוזה עבודה חדש, ובהזדמנות זו הוא הזכיר כי עליו לקבל השלמת שכר למפרע. הרבש"ץ סירב לכך בטענה שהתובע לא ביצע את המשימות המוטלות על סגן רבש"ץ. לטענת התובע הוא ביצע כמעט את כל התפקידים של סגן רבש"ץ, וכל הבקשות של הרבש"ץ מולאו על ידו. מזכיר הישוב טען כי בהתחלה הוא חשב שיש לשלם לתובע שכר קבוע, אך לבסוף חזר בו.

פסק הדין:

הנתבעת תשלם לתובע השלמת שכר ל-1500 ₪ כפי שהובטח לו.

נימוקים בקצרה:

א. סיכום בעל פה מחייב

לפי ההלכה סיכום בעל פה מחייב בין הצדדים, אם נעשה לאחריו מעשה קניין. בהקשר של שכירות פועלים מעשה הקניין השכיח ביותר הוא התחלת עבודה (שו"ע חו"מ שלג, א) ולכן במקרה שהעובד עבד לאחר סיכום בעל פה, יש תוקף מחייב לסיכום. הנתבעת הבטיחה לתובע בחודש ספטמבר שכר קבוע של 1,500 ₪, ולאחר מכן התובע עבד ולכן נכרת בין הצדדים הסכם שכר חדש ומחייב.

ב. האם היה על התובע לבצע את כל המשימות של סגן רבש"ץ על מנת לקבל את שכרו

לטענת הנתבעת, התובע לא ביצע את כל הפעולות שמצופה מסגן הרבש"ץ לבצע, ולכן לא מגיע לו שכר מלא עבור עבודתו. בית הדין לא קיבל את הטענה, משום שעבודה מסוג זה אינה מאופיינת בשעות עבודה קבועות, אלא באחריות ובמילוי משימות המוטלות על העובד. כיוון שהתובע ביצע את כל המשימות שהוטלו עליו, אין אפשרות לשלול חלק משכרו.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"י שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"י גב' לורין הופמן ז"ל	לע"י חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"י סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Milan, Italy

מילאנו, איטליה
סיון תשנ"ג

ציון "גר" בנוסח הכתובה

שאלה

ראינו כתובה של שני גרים בה לא מופיע בשום מקום גיורם, אלא שמם "אליהו בן אברהם" ו"דניאלה בת אברהם" וסכום הכתובה "כסף זוזי מאה" ולא כתוב "בן / בת אברהם אבינו", ולא "גיורתא דא". האם כתובה כזאת כשרה בדיעבד, ואם לא, מה תקנתה?

תשובה

בעניין כתובת גרים הדין הוא שלכתחילה יש לציין בכתובה את עובדת היותו (ו/או היותה) גר (גיורת)¹, וכותבין באופן כזה: "אמר החתן יעקב בן אברהם אבינו (או יעקב בן אברהם הגר) להדא גיורתא² רחל בת אברהם [או: לגיורתא דא³ או: לרחל בת אברהם אבינו]⁴" וכו', כך שמלשון הכתובה יודע בבירור דבר הגיור. אמנם, בדיעבד, אם הכתובה נכתבה בלא זה, הכתובה כשרה⁵.

¹ עיין בשו"ת רדב"ז (ח"א סי' קפ) שהצריך לכתוב בכתובת גיורת שהאשה גיורת. וכן פסק הר"ד עראמ"ה (הובאו דבריו ב"אוצר הפוסקים", כרך יח, הלכות כתובות - נוסח הכתובה, סעיף קנ עמ' 97) שיש לכתוב בכתובתה כן, שמא ימות בעלה וישאנה כהן על-פי כתובתה.

ועיין ברמב"ם (הל' יבום וחליצה פ"ד הל' לד) שכתב, שבגרושה אלמנה ושבויה צריך להזכיר בכתובה, שהאשה הינה גרושה וכו', כדי שלא ישל בה כהן. ואלו בגיורת לא כתב הרמב"ם שיש להזכיר זאת בכתובתה. וכתב הר"ד עראמה שנראה שהרמב"ם סובר, שאין צריך לכתוב כן, משום שלגיורת יש קול, ועיין עוד בשו"ת הרא"ש (כלל טו סי' ד), ובשו"ת מהרי"ל (סי' קז), ובמהר"י מינץ (ב"סדר גיטין" סי' קג), שבגט יש לציין את היות המגרש או המתגרשת גר (גיורת), ועיין לקמן הערה 5.

² שו"ת "נחלת צבי" (ח"א עמ' קיב, עיין ב"אוצר הפוסקים" הנ"ל).

³ "אגרות משה" יו"ד ח"א סי' קנט.

⁴ בספר "בארות מים" כתב שימנעו מלכתוב "גיורתא", דעדיפא למכתב "בת אברהם אבינו", וכן כתב ב"מנחם משיב" (ח"ב סי' כה עמ' 129, עיין ב"אוצר הפוסקים" הנ"ל).

⁵ א. לכאורה כתיבת השם "יעקב בן אברהם" ללא הסייומת "הגר" או "אברהם אבינו" איננה כתיבת השם באופן מדויק. ובהלכות גיטין (שו"ע אה"ע סי' קכט סעיף כ) נפסק "בגט גר כותב: פלוני בן אברהם אבינו". וכתב ב"באר הגולה" (ס"ק נ) שמקורו מתשובה אשכנזית (הובאה ב"בית יוסף" שם), שם כתוב דאף בדיעבד הגט פסול, דמיחזי כשיקרא, ומזויף מתוכו. וכן כתב ב"בית שמואל" (שם ס"ק לט) שאם לא כתב "הגר" או "אברהם אבינו" אלא כתב "בן אברהם" בלבד, פסול אף בדיעבד, דנראה שהוא בן איש ששמו אברהם. אלא שכל זה דווקא בגיטין, שבהם מדקדקים מאוד בכתיבת השמות, אולם בכתובה שלא מצינו שמדקדקים כל כך כבגיטין, יש להכשיר בדיעבד. וראה לזה, שהרי הרמב"ם הנ"ל (הערה 1) לא הצריך לכתוב לגיורת בכתובתה שהיא גיורת, ומשמע דסגי שיכתבו "רחל בת אברהם" (דאי מיירי שכתבו "בת אברהם אבינו", הוי כאלו כתבו "גיורתא"), ולא חשש רמב"ם לאי-דיוק בשם האשה.

ועוד, דהנה מצינו בהלכות קריאת התורה (שו"ע או"ח סי' קלט סעיף ג בהג"ה) שמעלין גר לתורה בשם "יעקב בן אברהם", ולא דקדקו לקרואו "בן אברהם אבינו". משמע שבסתמא זהו שמו, ורק בגיטין דקדקו טפי.

ולעניין החשש שעל-ידי כך יימצאו אנשים ששמותיהם שווים, עיין בשו"ת "אגרות משה" (אה"ע ח"א סי' קעח ובאו"ח ח"ד סי' מ סעיף כ) שלכתחילה כדאי לכתוב שמות-משפחה, ואולם אין לפסול כתובות שלא נכתב בהם שם-המשפחה, דחשש רחוק הוא שיהיה עוד זוג ששמו כשמו ושמה כשמה, והם בני גיל דומה, ועד שלא הוחזק שיש כזה, אין לחשוש לכך.

ולעניין החשש שיבואו להכשיר ליוחסין, ותהא מכשלה לכהנים, עיין להלן.

ב. הנה רמב"ם בהל' יבום וחליצה (פ"ד הל' לד) כתב שיש להזכיר בכתובה, אם האשה היא גרושה, וטעמו שלא ישל בה כהן. וכן כתב "תרומת הדשן" בפסקים (סי' צ), ופסק הרמ"א (סי' סו סעיף יא) שבכתובת גרושה כותבין "מתרכתא", לפרסם אסורה לכהן. אמנם התשב"ץ (ח"ב סי' קפג) חולק וכתב שהנהיג שלא לכתוב כן, כדי שלא לגנותה על בעלה, וכן משום שמתוך שכתובתה מנה בלבד, ידעו שהיא גרושה. אלא שה"חתם סופר" (שו"ת אה"ע ח"א סי' קל) כתב, שגם התשב"ץ יודה, שמאחר שהמנהג היום לכתוב כן, אם לא יכתוב שהיא גרושה, יבינו שאינה כזאת.

אמנם, בספר "משכנות הרועים" (אות כ סי' ט) כתב ש"כיוון שאינו אלא לגילוי מילתא לאפרושי מאיסורא, גם הרמב"ם מודה שבדיעבד, אם לא כתבו בכתובה שהיא גרושה, הכתובה כשרה. והעיר ב"דברי שאול" (חלק לשבעה כב ע"א) שה"מגיד משנה" כתב על דברי רמב"ם הנ"ל, שהוא "תקון נאה", משמע מדבריו שאינו אלא מנהג טוב, ובדיעבד כשר.

וכן הבין ה"פתחי תשובה" (אה"ע סי' סו ס"ק ח) בדעת ה"חתם סופר" הנ"ל, דבדיעבד הכתובה כשרה. ועיין עוד ב"אוצר הפוסקים" (כרך יח, הלכות כתובות - נוסח הכתובה, סעיפים קלז, קמא, קסז) שהביא דיעות רבות להכשיר בדיעבד. ואמנם הביא מספר "נחלת שבעה" (סי' יב סעיף כט) עדות על מעשה שפסלו כתובה כזו בדיעבד. אלא שבנדון דידן, בגיורת, יש סניף נוסף להקל, דגם רמב"ם עצמו לא הצריך, ואפילו לכתחילה, לכתוב "גיורת" בכתובת גיורת (עיין הע' 1), וכן רמ"א בהג"ה לא כתב אלא לגבי גרושה. בדיעבד יש אפוא להכשיר הכתובה שלא נכתב בה "גיורת" ו/או "גיורתא".

ג. בעניין תיקון הכתובה שנכתבה ללא איזכור הגירות: כתב ב"חתם סופר" הנ"ל (כך הבין ה"פתחי תשובה" הנ"ל בדבריו) שאם נתגלתה הטעות לפני החופה, יש לכתוב כתובה אחרת, דהוי כלכתחילה ולא כדיעבד. אם נתגלתה הטעות לאחר החופה (או לאחר זמן), כתב בסי' "משכנות הרועים" (אות כ סעיף ט) שדווקא בפרטים כגון שמות, זמן ומקום יש לתקן, אך בנדון דידן שאינו אלא לאפרושי מאיסורא, אין צריך לתקן והכתובה כשרה. ועיין בשו"ת "אגרות משה" (אה"ע ח"ג סי' כו) שדן בטעות שנפלה בכתובה (שכתבו שהאשה "בת לוי" והתברר כטעות, ונראה שהוא הדין בטעות בנדון דידן) ונתגלתה הטעות לאחר זמן, וכתב שאף-על-פי שהכתובה כשרה, כדאי לתקן את הטעות, ואם יש רווח בסוף הכתובה, יציינו בו את התיקון הדרוש, ויוסיפו שכל שאר הכתובה נכתב כהוגן, ולא באו להוסיף אלא פרט זה, ויחתמו על זה אותם העדים שחתמו בראשונה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
ישראל עמיחי בן לאה

ניר רפאל בן רחל ברכה
רבקה רינה בת גרונה נתנה
חוה רֶאנְלָה בת פִּיילָא
בתוך שאר חולי עם ישראל

ישראל בן רבקה
משה בן שרה הכהן
מאירה בת אסתר

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

